

olisi ymmärrettävästi vaatinut huomattavasti mittavampaa teosta. Tällaisenaan ilman laajempaa asiayhteyttä teoksesta saattaa jäädä lukijalle pamphlettimainen mielikuva, varsinkin kun lukijoita kannustetaan tutkimaan aihetta lisää osallistumalla kirjoittajan perustamien ja teoksessa esiteltyä filosofiaa tukevien hyväntekeväisyysjärjestöjen toimintaan.

Kirjailijan puolustukseksi täytyy sanoa, että hän tuo esiin joitakin osin ajattelunsa perusteluihin kohdistettua kritiikkiä liitteessä kirjan lopussa. Kyseinen liite olisi kuitenkin voinut olla sisällöltään laajempi ja sen sanoma olisi voitu upottaa varsinaisen tekstin joukkoon erillisen liitteen sijaan. Ansoituneen ammattifilosofin ja yli kymmenen henkilötyövuoden resurssien turvin olisi varmasti ollut mahdollista julkaista muutenkin huomattavasti laajempi ja filosofisesti kunnianhimoisempi, mutta samaan aikaan vaikeammin markkinoitava kirjallinen teos.

Eero Lumme, VTM
Sosiaali- ja kulttuuritieteiden tutkimuskeskus
Helsingin yliopisto

ILKKA NIINILUOTO

Tekniikan filosofia. Helsinki: Gaudeamus, 2020. 372 s.

Helsingin yliopistoa matematiikan apulaisprofessorina, teoreettisen filosofian professorina, rehtorina ja kanslerina palvellut Ilkka Niiniluoto liittyy samaan perinteeseen kuin monet muut huomattavat tutkijat. Työ jatkuu eläkevuosinakin ennen muuta asioista laaja-alaisesti kiinnostuneelle lukevalle yleisölle suunnattuina näkemyksellisinä puheenvuoroina. *Tekniikan filosofia* edustaa samaa tyyliä kuin Niiniluodon 2015 julkaisema *Hyvän elämän filosofiaa*. Laajan teeman varaan kirjoitetut teokset ovat tarjonneet mahdollisuuden muokata uran kuluessa aihepiiristä pidetyt esitelmät, luentosarjat ja artikkelit

kokonaisuudeksi. Vaikka teos on sisällöllisesti painavaa asiaa ja tukeutuu paitsi filosofiseen myös monien muiden tieteenalojen tutkimukseen, teksti poikkeaa perinteisestä tietokirjatyylisestä: kirjoittaja ottaa esimerkkejä omasta elämästään, kertoo kokemuksistaan ja esittää henkilökohtaisia käsityksiään. Lukija saa sivistää itseään miellyttäväkäyttöksisen oppaan ohjaamana.

Tekniikan filosofian voi lukea perinteisesti kannesta kanteen, mutta sitä voi käyttää myös hakuteoksena tekniikan filosofian eri näkökulmiin tutustumiseen. Teoksen kymmenen lukua on koottu temaattisesti, eikä loppupuolelle sijoitetun luvun ymmärtäminen edellytä sitä edeltäviin aiheisiin tutustumista. Kirjaa hakuteoksen tyyliin käyttävät saavat apua tekstiin upotetuista, kirjan sisäisistä viitteistä. Temaattisen käsittelyn rinnalla Niiniluoto esittelee tekniikan ja muiden inhimillisten innovaatioiden historiaa. Sen valossa havainnollistuu, kuinka tekniset keksinnöt ovat yhteydessä erilaisten rajoitusten voittamiseen pyrkivään, luovaan ja kokeilevaan ajatteluun ja siitä kumpuavaan toimintaan.

Eri aiheista – kuten tekniikka ja artefaktit, tekniikka taitona, tekniikka ja tiede, tekniikka ja ihminen, tekniikan muutos, hallittavuus, arviointi ja etiikka – keskustellessaan Niiniluoto esittelee kiinnostavalla tavalla myös jännitekenttiä, joiden varassa tekniikka keksitään, kehitetään, käytetään, kritisoidaan ja arvioidaan. Ihminen työkaluja käyttävänä ja esineitä valmistavana olentona muokkaa – sitä itse aina huomaamatta – paitsi ympäristöään ja elämänsä ehtoja, myös itseään. Teknisten keksintöjen ubiikkisuus eli leviäminen kaikille elämänoille ja osaksi lähes kaikkea toimintaa muovaa kulttuuria ja säätelee yhteiskunnan kehitystä. Tekniikan kaikkialle ulottuva läpitukenisuus ei ainakaan ole heikentymässä yhteiskunnan digitaalistuessa ja tekoälysovellusten oppiessa kehittämään itseään toiminnastaan saamansa datan varassa.

Näitä kiinnostavia jännitekenttiä, joiden varassa Niiniluoto aihetta käsittelee, ovat muun muassa tiedon ja taidon välinen suhde ja pyrkimys ottaa todellisuus haltuun sitä ymmärtämällä, sekä erilaisten esineiden, apuvälineiden ja koneiden valmistaminen, joiden tavoitteena on todellisuus-

den muuttaminen. Historiallisesti kyky valmistaa työkaluja ja käyttää niitä ovat varhaisempia kuin artefaktien toimintaperiaatteiden ja niiden aikaansaamien vaikutusten tiedollinen ymmärtäminen. Tästä näkökulmasta käytäntö edeltää teoriaa ja tarjoaa myös perustan monenlaiselle tietämiselle ja tiedonhankinnalle. Nykytieteen monia tuloksia ei olisi voitu saavuttaa ilman pitkälle kehitettyä tekniikkaa, jonka ansiosta todellisuutta voidaan tarkastella paljon laajemmin kuin pelkkien aistihavaintojen varassa.

Filosofianhistoriallinen tarkastelu etenee antiikin ajattelijoista (erityisesti Platon ja Aristoteles) uuden ajan alun ajatukselliseen murrokseen ja 1800-luvun kuluessa vakiintuneeseen todellisuuden empiiriseen tarkasteluun ja sen tuottaman tiedon varassa systemaattisesti luotuihin keksintöihin. Tarkastelun jatkumo huipentuu omaksi alakseen 1900-luvun kuluessa muotoutuneen tekniikan filosofian esittelyyn. Yhdysvaltalaisen Carl Mitchamin (1941–) jako optimistisiin insinööreihin ja pessimistisiin humanisteihin sopii Niiniluodon mukaan kuvaamaan tekniikasta käytävään filosofiseen keskusteluun osallistuneiden ääriasteita. Pessimistien ajatukset (Heidegger, Adorno, Horkheimer) saavat Niiniluodon käsitteilyssä enemmän huomiota kuin tekno-optimistit (jollaisia ei filosofien joukossa taida juuri olla).

Tietotyöläisen on terveellistä lukea Niiniluodon ajatuksia artefakteista ja tekniikan yhteydestä inhimillisiin taitoihin. Ajatusten ja tiedon kanssa askaroiminen peittää helposti näkyvistä sen, kuinka monenlaisten taitojen harjoittamisesta elämä koostuu ja kuinka arjen edellyttämät taidot ovat yhteydessä siihen, millaisen tekniikan varassa elämä toteutuu. Kädentaidot, jotka sata vuotta sitten olivat elintärkeitä useimmille suomalaisille, ovat harvinaistuneet, ja useimmille niiden taitajillekin ne ovat harrastuksen asemassa nykyisessä elämänmuodossa. Tietotekniset sovellukset hoitavat yhä monipuolisemmin ihmiselle perinteisesti kuuluneita tehtäviä, kunhan vain niiden käyttäjät hankkivat tarpeelliset, tekniikan hyödyntämisen mahdollistavat taidot. Samalla kasvaa pelko, että koneisiin ja laitteisiin turvautuminen näivettää yhä useampia perinteisiä taitoja.

Taidot ja tekeminen on useimmiten valjastettu jonkin tuotannollisen tavoitteen toteuttamiseen, mutta ne ovat keskeinen väylä myös ihmisen ekspressiiviselle itseilmaisulle, luovalle leikille ja päämäärättömälle kokeilunhalulle. Kapitalismi on kiihdyttänyt tekniikan kehittämistä, eikä tavoitteellinen hyötyajattelu – ainakaan taloudellisen lisäarvon mielessä – enää koske vain valmistamiseen tähtävää toimintaa, vaan markkinatalousmekanismi kääntää minkä tahansa inhimillisen toiminnan ja taidon ansaintamahdollisuudeksi. Tekniikasta ja taloudesta näyttää tulleen omalakisesti toimivia, luonnonilmiöihin verrattavia voimia, joiden edessä ihmiset voivat tuntea itsensä voimattomiksi. Toiminnan tehostaminen automatisoimalla prosesseja tekniikan avulla lisää tuottavuutta, mutta altistaa myös aiempaa vakavammille riskeille.

Niiniluoto pyrkii välttämään sekä insinööriajatteluksi kuvaamaansa tekno-optimismia että ihmiskunnan itselleen valmistamaa, tuhoutumiskertomukseksi muotoiltua pessimismia. Minkä tahansa toiminnan tavoin tekniikan käyttäminen tuottaa sekä hyviä että huonoja seurauksia, jotka riippuvat myös tarkastelukulmasta. Kaikkea, mikä on mahdollista keksiä, ei tarvitse ryhtyä valmistamaan, vaan ihmisen toimijuus edellyttää myös vastuun ottamista.

Länsimaiseen aateperintöön teologisen oppisivistyksen kautta kasvaneelle Niiniluodon kirjan ajatuksia herättävintä antia ovat edellä lyhyesti esittelemäni ajatukselliset jännitteet. Niiden taustalla on myös teologian kannalta keskeinen kysymys: Mitä ihminen on maapallolla, omassa ajassaan ja ympäristössään eläessään tekemässä? Olisiko maallisessa elämässä keskittyttävä pyrkimään kohti tuonpuoleista pelastusta, tavoiteltava osallistumista todellisuuteen sitä ymmärtämällä, suuntauduttava kaikinpuoliseen, kukoistamiseen tähtäävään kehittymiseen ja kehittämiseen vai muokattava aineellista todellisuutta luovalla työllä? Vaikka työlle on etenkin kristinuskon perinteen luterilaisessa muodossa annettu suuri merkitys, keskustelua siitä, mitä – muutakin kuin lähimmäisen palvelemista – työ on. Asian huomiotta jättäminen johtaa siihen, ettemme täysin tiedosta, kuinka tekniikkaa luodessamme ja käyt-

täessämme emme vain muokkaa todellisuutta, vaan vaikutamme samalla myös yhteiskunnan taitovaatimuksiin, yhteisöjen elämis- ja kokemusmaailmaan ja ihmisten välisiin suhteisiin. Planetaarisiin elämänehtoihin puuttuessamme muokkaamme myös ihmisyyttämme.

Jaana Hallamaa
Sosiaalietiikan professori
Helsingin yliopisto

AMY M. GREEN

Longing, Ruin, and Connection in Hideo Kojima's Death Stranding. Routledge Focus. Routledge Advances in Game Studies. London and New York: Routledge. 2021. 96 s.

Hideo Kojiman videopeli *Death Stranding* on mestariteos. Ilmestyessään vuonna 2019 se oli kauan odotettu uutuuksena nimekkäältä videopelitekijältä, joka oli niittänyt mainetta muun muassa *Metal Gear* -sarjan parista. Avoimen maailman toimintapeli *Death Stranding* oli tekijänsä ensimmäinen hänen oman tuotantoyhtiönsä Kojima Productionsin tekemän peliteos. Peliin kohdistui siis paljon odotuksia.

Ei olekaan yllättävää, että peli huomioitiin pian akateemisessa pelitutkimuksessa, jota löytyy pelin ympäriltä runsaasti. Joko pelitutkimuksen menetelmiin, narratiiviin (tarinan) struktuuriin, pelin teemojen analyysiin tai pelin käyttämien muiden pelaajien online-pelimahdollisuuden tulkintaan luotaavia tutkimuspapereita löytyy vaihatta. Amy M. Greenin kirja *Longing, Ruin, and Connection in Hideo Kojima's Death Stranding* voikin lukea aiemman tutkimuksen luontevana jatkumona, pidempänä peliluentana ja pelin teemoihin, tarinaan ja toimintaan keskittyvänä analyysinä. Greenin kirja käsittelee erityisesti tarinatasolla pelin keskeisiä kulttuuri- ja yhteiskuntateemoja sekä maltillisesti liittyy teemat

laajempiin keskusteluihin pitäen Kojiman ääntä ajoittain esillä.

Niin visuaaleissa kuin tarinassa Kojiman peli leikittelee sanojen monimerkityksellisyyden ja symboliikan avulla, jota Green tuo myös esille. Pelin nimen sanat "death stranding" voivat tarkoittaa joko kuoleman rantautumista tai kuoleman säikeitä. Peli käsittelee tieteisfiktivisessä vaihtoehtoisessa todellisuudessaan jälleenrakennusta, toivoa ja ihmisten suhteiden – tai säikeiden – ylläpitämisen merkityksiä. Käsitteily tapahtuu apokalyptisen Amerikan tuhon ja kuoleman teemojen kautta.

Odottamaton luonnonmullistus on repinyt maailmaan kuolemanjälkeisiä väli-tiloja, joita voisi nimittää liminaalirannoiksi, "beaches". Tapahtumaa kutsutaan pelissä juuri kuoleman rantautumiseksi, jossa elävien ja kuolleiden maailmat linkittyvät. Liminaalirannat ilmenevät yksilöllisesti, ja niissä on mahdollista matkustaa maailmojen välillä. Rannat ja kuolema tosin vuotavat sateen mukana elävien maailmaan vaarallisia aaveolioita, joita pelaajan täytyy väistää. Pelihahmo käyttää näiltä suojautumiseen ja näiden havaitsemiseen erityistä tutkalaitetta, jota ohjaa kohtua jäljittelevässä eturepussa aivokuolleen äidin syntymätön vauva, "BB". Vain kuoleman väli-tilassa olevat voivat aistia uhkaavia olioita.

Pelin makaaberista lähtökohdasta huolimatta pelimaailman sisäisen logiikan jäljittäminen on Greenin kirjan anti. Green käsittelee oman pelikokemuksensa ja tulkintansa avulla pelin tarinaa teemoittain. Hän katsoo peliä raunioitumisen ja tuhoutumisen, sekä nostalgian ja sovinnon kautta. Ne liittyvät pelin pääasialliseen symboliikkaan, narratiiviin ja mekaaniseen kieleen. Green selkeyttää hyvin Kojiman moniulotteisen ja intertekstuaalisen tarinalabyrintin.

Kirja nostaa lämpimästi esiin myös muistoni pelin parista ja aukoo tarinakoukeroita, joihin en pelatessa keskittynyt. Keskityin maaston tunnelmaan, päähahmon tehtäviin pelimaailmassa, ja kuolemissa sekä kauhun hetkiin, joita pelissä tuodaan jännittävästi esiin. Green jättää tämän puolen kirjassaan vähemmälle, mikä toisaalta korostaa pelikokemusten uniikkeja luonteita – ne voivat olla pelaajasta riippuen erilaisia.